

A feminista test teleportálása: Judith Butler recepciója a magyar sajtóban

(Teleporting the feminist body: the reception of Judith Butler's theory in Hungarian media discourse)

Judith Butlernek a testről, szexualitásról és a nemiség elfogadásáról alkotott elmélete szerint, amennyiben a biológiai nemet megfosztjuk magától értetődő, objektíven létező, eleve adott státuszától, akkor ez magával rántja a társadalmi nemek eleve adott ráépülő rendszerét is, s e mozgás révén jóval bonyolultabbá válik a nemi szerepek mátrixa. E kérdéssel foglalkozó magyar sajtó-diskurzusokat vizsgálom a 2005-2008 között. Judith Butler két nemrégiben magyarul is megjelent könyve – a *Problémás nem: a feminizmus és az identitás felforgatása*⁷⁴, valamint a *Jelentős testek: a „szexus” diszkurzív korlátairól*⁷⁵ – magyarországi fogadtatásához kapcsolódó dilemmák és viták diskurzusainak vizsgálatából azt a következtetést vontam le, hogy a test értelmezésével foglalkozó nyugati feminista diskurzusok összekapcsolódásának imitálására tett hazai kísérlet számos akadályba ütközik. Ilyen akadály például az egymásra épülő szövegek társadalmi és diskurzus-kontextusainak hiánya, ami a szövegértelmezések anakronisztikus, és lehetetlen és felesleges is. Ezért ezeknek a szövegeknek a befogadásának egyetlen módja lehet ha a Kelet-Európai hagyományokhoz alkalmazkodva és diskurzusaink sajátos történetiségére építve hagyjuk kibontakozni a magyar feminista kritikát és a queer szakirodalom magyaros verzióját, mely társadalmi vonatkozásaiban és diskurzív kontextusaiban egy alternatív vonulatot képvisel. Előadásomban először Butlernek a performativitásról és heteroszexuális mátrix előállításáról szóló filozófiai elméletét mutatom be, majd ennek különféle hazai szövegekben megvalósuló értelmezéseit vizsgálom a diskurzus elemzés eszközeivel.

Berkovits Balázs⁷⁶ – Oblath Márton⁷⁷

A „fogyatékoság” és a „szociális hátrány” kapcsolatának diskurzusai és politikája

(From special education to sociology. On the relationship between "handicaps" and "social disadvantage": discourse and politics)

A magyar szociológiában az egyenlőtlenségek kérdésköre fontos szerephez jutott az államszocializmus bírálatában. Úgy tűnt, az empirikus szociológia rendelkezik azokkal az eszközökkel, amelyekkel megtisztíthatja és az állami ideológiával szemben felmutathatja a valóságot. Az empirikus kutatások alapján arról a társadalomról adhatott láttelepet, amely önmagát egyenlősítőnek mondta. Bizonyítékokat szolgáltatva az egyenlőnek mondott társadalom egyenlőtlenségeire, a szociológia egyszerre mutathatott rá a szocialista rendszer hamisságára és igazságtalan működésére.⁷⁸ A „szelekciós mechanizmusokat” vizsgáló szociológusok kérdésfeltevése onnan indult ki, hogy miért a cigány és/vagy alsóosztálybeli

⁷³ PhD hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem

⁷⁴ Eredeti címén: *Gender Trouble*. Routledge, 1990, 1999. Magyar fordítás Berán Eszter és Vándor Judit. Balassi Kiadó, Budapest, 2007.

⁷⁵ Eredeti címén: *Bodies that Matter*. Routledge, 1993. Magyarra fordította Barát Erzsébet, Sándor Bea. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2005.

⁷⁶ MTA Szociológiai Kutatóintézet

⁷⁷ MTA Szociológiai Kutatóintézet

⁷⁸ Ld. pl. Kolosi Tamás - Ivan Szelenyi: *Social Change and Research on Social Structure in Hungary*, in Brigitta Nedelmann and Piotr Sztompka (szerk.): *Sociology in Europe. In Search of Identity*, Berlin, New York, Walter de Gruyter, pp. 141-163